

Α. Π. Τσέχωφ

ΚΑΗΜΟΣ

Σε ποιον να πω τον καημό μου;

Σούρουπο. Το πυκνό νερόχιονο νωθρά κάνει κύκλους γύρω από τα φανάρια, που μόλις έχουν ανάψει, σχηματίζοντας ένα λεπτό, απαλό στρώμα στις στέγες, στα καπούλια των αλόγων, στα καπέλα των περαστικών. Ο αμαξάς Ιωνάς Ποτάποφ έχει γίνει κάτασπρος σαν φάντασμα. Έχει καμπουριάσει, όσο μπορεί να καμπουριάσει ένα ζωντανό σώμα, και κάθεται στο κάθισμά του χωρίς να κουνιέται. Κι ολόκληρη χιονοστιβάδα να έπεφτε απάνω του, ούτε και τότε δε θα 'βρισκε τη δύναμη που χρειάζεται για να τινάξει από πάνω του το χιόνι... Το αλογάκι του είναι κι αυτό κάτασπρο και στέκεται ακίνητο. Έτσι όπως στέκει ακίνητο, με το άχαρο σχήμα του και τα ίσια σαν μπαστούνια πόδια του, μοιάζει με φτηνό ζαχαρένιο αλογάκι. Όπως φαίνεται, είναι βυθισμένο σε σκέψεις. Το απέσπασαν από τ' αλέτρι, από τις συνηθισμένες γκρίζες εικόνες, και το έριξαν εδώ, σ' αυτή τη δίνη τη γεμάτη από εκτυφλωτικά φώτα, ακατάπαυστο θόρυβο και ανθρώπους που τρέχουν.

Ο Ιωνάς και το αλογάκι του έχουν πολλή ώρα να κουνηθούν από τη θέση τους. Βγήκαν από την αυλή πριν ακόμα ξημερώσει και το πρώτο αγώγι ακόμα δε φαίνεται πουθενά. Αλλά να, στην πόλη πέφτει η βραδινή καταχνιά. Το χλομό φως των φαναριών γίνεται πιο έντονο κι όλο δυναμώνει η φασαρία του δρόμου.

— Αμαξά, για τη συνοικία Βιμπόργκσκαγια! ακούει ο Ιωνάς. Αμαξά!

Ο Ιωνάς τινάζεται και πίσω από τις βλεφαρίδες, τις σκεπασμένες με χιόνι, διακρίνει έναν αξιωματικό με χλαίνη και κουκούλα.

— Στη Βιμπόργκσκαγια! Ξαναφωνάζει ο στρατιωτικός. Κοιμάσαι, τι κάνεις λοιπόν; Στη Βιμπόργκσκαγια!

Σε απάντηση, ο Ιωνάς τραβάει τα χαλινάρια, έτσι που από τα καπούλια του αλόγου και από τους ώμους του πέφτουν στρώματα από χιόνι... Ο αξιωματικός κάθεται στο έλκηθρο. Ο αμαξάς κροταλίζει με τα χείλη, τεντώνει μπροστά σαν κύκνος το λαιμό, ανασηκώνεται περισσότερο από συνήθεια παρά από ανάγκη και χτυπάει με το καμουτσίκι στον αέρα. Το αλογάκι τεντώνει κι αυτό το λαιμό, στραβώνει τα πόδια του, που μοιάζουν με μπαστούνια, και ξεκινάει διστακτικά...

— Πού πας να χωθείς, διάβOLE! ακούγονται διάφορες φωνές από τη σκούρα μάζα των περαστικών, που κινούνται προς κάθε κατεύθυνση. Πού στο διάβολο πας; Κράτα. δεξιά!

— Εσύ ούτε να οδηγήσεις δεν ξέρεις! Κράτα δεξιά! θυμώνει ο αξιωματικός.

Ο αμαξάς βρίζει, ένας περαστικός τον κοιτάζει με άγριες διαθέσεις, ενώ τινάζει από το μανίκι το χιόνι που έπεσε επάνω του όταν, διασχίζοντας το δρόμο, ακούμπησε με τον ώμο του τη μούρη του αλόγου. Ο Ιωνάς στριφογυρίζει στο κάθισμα της άμαξας σαν να κάθεται σε καρφιά, χτυπάει τους αγκώνες του στα πλευρά του και κοιτάζει σαν ηλίθιος, σαν να μην καταλαβαίνει πού βρίσκεται και για ποιο λόγο είναι εκεί.

— Τι παλιάνθρωποι που είναι όλοι! κοροϊδεύει ο αξιωματικός. Προσπαθούν να πέσουν επάνω σου ή πάνω στη μούρη του αλόγου. Είναι συνεννοημένοι.

Ο Ιωνάς κοιτάζει πίσω τον επιβάτη και κουνάει τα χείλη... Θέλει, όπως φαίνεται, να πει κάτι, αλλά από το λάρυγγα δε βγαίνει τίποτα, εκτός από ένα βραχνό ήχο.

— Τι; ρωτάει ο αξιωματικός.

Ο Ιωνάς στραβώνει το στόμα προσπαθώντας να χαμογελάσει, σφίγγεται για ν' ανοίξει ο λαιμός του και να μιλήσει, αλλά και πάλι μόνο βραχνιασμένα καταφέρνει να πει:

— Ξέρετε, αφέντη, να...πέθανε ο γιος μου αυτή τη βδομάδα.

— Χμ!... Και από τι πέθανε;

Γυρίζει με όλο του το σώμα προς τον επιβάτη και λέει:

— Και ποιος το ξέρει! Φαίνεται από θέρμες...Τρεις μέρες ήταν στο νοσοκομείο, και πέθανε... Θέλημα Θεού.

— Στρίψε, διάβολε! ακούγεται μια φωνή στο σκοτάδι. Έπεσες πάνω μου, τι κάνεις λοιπόν, γέρικο μαντρόσκυλο; Άνοιξε τα στραβά σου!

— Προχώρα, προχώρα..., λέει ο επιβάτης. Έτσι όπως πάμε, ούτε αύριο δε θα φτάσουμε. Βιάσου, λοιπόν!

Ο αμαξάς τεντώνει πάλι το λαιμό, ανασηκώνεται και με χαριτωμένη αλλά επιδέξια κίνηση χτυπά με το μαστίγιο το άλογο. Ύστερα κοιτάζει κάμποσες φορές πίσω τον επιβάτη, όμως αυτός έχει κλείσει τα μάτια και, όπως φαίνεται, δεν έχει διάθεση ν' ακούσει.

Αφού τον πήγε στη Βιμπόργκσκαγια, σταματάει κοντά σε μια ταβέρνα, καμπουριάζει στο κάθισμα και μένει έτσι εκεί χωρίς να σαλεύει... Το νερόχινο πάλι τον χρωματίζει άσπρο, αυτόν και το αλογάκι. Περνάει μια ώρα, άλλη μια...

Τρεις νεαροί περπατούν στο πεζοδρόμιο, χτυπώντας τις γαλότσες τους, και καβγαδίζουν. Οι δύο είναι ψηλοί κι αδύνατοι, ο τρίτος κοντός και καμπούρης.

— Αμαξά, στη γέφυρα της αστυνομίας! φωνάζει με τρεμουλιαστή φωνή ο καμπούρης. Είμαστε τρεις, θα μας πας με είκοσι καπίκια!

Ο Ιωνάς τραβάει τα γκέμια και πλαταγίζει τα χείλη του... Είκοσι καπίκια δεν είναι καλή τιμή για το αγώγι, αλλά εκείνον πια δεν τον νοιάζει η τιμή... Τι ένα ρούβλι, τι πέντε καπίκια — τώρα πια του είναι αδιάφορο, φτάνει μόνο να έχει αγώγι... Οι νεαροί, σπρώχνοντας και βρίζοντας, ζυγώνουν στο έλκηθρο και κάθονται και οι τρεις μαζί στο κάθισμα. Αρχίζουν να μαλώνουν: ποιοι θα καθίσουν και ποιος θα στέκεται όρθιος; Μετά από πολύωρο καβγά, καπρίτσια και κατηγορίες, καταλήγουν στο ότι πρέπει να στέκεται όρθιος ο καμπούρης, σαν πιο κοντός.

— Λοιπόν, ξεκίνα! στριγκλίζει ο καμπούρης, όρθιος, ανασαίνοντας στο σβέρκο του Ιωνά. Χτύπα! Φοράς, βλέπω, και καπέλο, αδερφάκι! Χειρότερο σ' ολόκληρη την Πετρούπολη δε θα βρεις...

— Χι, χι... χι, χι, χαχανίζει ο Ιωνάς. Ό, τι έχει ο καθένας φοράει...

— Λοιπόν, εκείνο που έχεις... Άντε, πιο γρήγορα! Έτσι θα πηγαίνεις σ' όλο το δρόμο; Ναι; Θέλεις να σου δώσω καμιά;

— Το κεφάλι μου πάει να σπάσει..., λέει ο ένας από τους ψηλούς. Χθες στους Ντουκμάσοφ οι δυο μας με το Βάσκα ήπιαμε τέσσερις μπουτίλιες κονιάκ.

— Δεν καταλαβαίνω γιατί λες ψέματα! θυμώνει ο άλλος ψηλός. Όλο ψευτιές λες.

— Να με τιμωρήσει ο Θεός αν λέω ψέματα, αλήθεια λέω...

— Αυτό λοιπόν είναι τόσο αληθινό όσο το ότι η ψείρα βήχει.

— Χι, χι! ψευτογελάει ειρωνικά ο Ιωνάς. Κεφάτοι οι κύριοι!

— Φτου, να σε πάρει ο διάβολος!..., θυμώνει ο καμπούρης. Θα τρέξεις πιο γρήγορα, παλιόγερε, ή όχι; Έτσι θα πάμε; Χτύπα το λίγο με το καμουτσίκι! Εμπρός, πού να πάρει ο διάβολος! Πιο δυνατά χτύπα το!

Ο Ιωνάς νιώθει πίσω απ' την πλάτη του τον καμπούρη να στριφογυρίζει και τον ακούει να βρίζει με τρεμουλιαστή φωνή, βλέπει τους ανθρώπους στο δρόμο, και το αίσθημα της μοναξιάς αρχίζει σιγά σιγά να γίνεται πιο ελαφρύ. Ο καμπούρης βρίζει, μέχρι που πνίγεται από το επιτηδευμένο ατελείωτο βρισίδι και τον πιάνει βήχας. Οι δύο ψηλοί αρχίζουν να μιλάνε για κάποια Ναντιέζντα Πετρόβνα. Ο Ιωνάς τους κοιτάζει. Ύστερα από μια μικρή παύση, τους κοιτάζει ακόμα μια φορά και μουρμουρίζει:

— Αυτή τη βδομάδα... να, δηλαδή... πέθανε ο γιος μου!

— Όλοι θα πεθάνουμε..., αναστενάζει ο καμπούρης, σκουπίζοντας τα χείλη ύστερα από το βήχα. Λοιπόν, τρέξε, τρέξε! Κύριοι, εγώ δεν μπορώ άλλο να πηγαίνω έτσι. Πότε, επιτέλους, θα μας πάει τούτος στον προορισμό μας;

— Τσίγκλισέ το λίγο κι εσύ πιο δυνατά, ξέρεις... στο σβέρκο!

— Παλιόγερε, τ' ακούς; Λοιπόν, θα σε τρυπήσω στο σβέρκο!... Με τον αδερφό σου να κάνεις τσιριμόνιες, έτσι και με τα πόδια πηγαίναμε!... Ακούς, παλιόμουτρο; Ή αφηφάς τα λόγια μας;

Και ο Ιωνάς περισσότερο άκουσε, παρά ένιωσε, το χτύπο της καρπαζιάς στο σβέρκο!

— Χι, χι..., γελάει. Τι διασκεδαστικοί κύριοι... Ο Θεός να σας δίνει χρόνια!

— Αμαξά, είσαι παντρεμένος; ρωτάει ο ένας ψηλός.

— Εγώ, ναι! Χι, χι... Τι διασκεδαστικοί κύριοι! Τώρα έχω γυναίκα... τη μαύρη γη. Χι, χο, χο... Ένα μνήμα υπάρχει! Πέθανε ο γιος μου κι εγώ είμαι ζωντανός... Παράξενη υπόθεση, ο θάνατος έκανε λάθος στην πόρτα... Αντί να 'ρθει σε μένα, πήγε στο γιο...

Και ο Ιωνάς στρέφεται για να διηγηθεί με ποιον τρόπο πέθανε ο γιος του, αλλά εκείνη τη στιγμή ο καμπούρης

αναστενάζει ελαφρά και δηλώνει ότι, δόξα τω Θεώ, επιτέλους έφτασαν. Αφού πήρε τα είκοσι καπίκια, ο Ιωνάς για κάμποση ώρα κοιτάζει τους γλεντζέδες, που χάνονται πίσω από μια σκοτεινή είσοδο. Είναι πάλι μονάχος και ξαναγίνεται ησυχία... Ο καημός, που είχε για λίγο μετριαστεί, ξανάρχεται πάλι και του πιέζει το στήθος με μεγαλύτερη δύναμη. Τα μάτια του Ιωνά με ανησυχία ψάχνουν βασανιστικά ανάμεσα στο πλήθος που πηγαινοέρχεται στις δυο πλευρές του δρόμου. Δε θα βρεθεί, λοιπόν, μέσα σ' αυτές τις χιλιάδες τους ανθρώπους έστω και ένας που να θέλει να τον ακούσει με προσοχή; Αλλά οι άνθρωποι τρέχουν, χωρίς να προσέχουν ούτε αυτόν ούτε τον πόνο του... Ο πόνος του είναι πολύ μεγάλος, δεν έχει όρια. Αν έσπαζε το στήθος του Ιωνά και ξεχυνόταν από μέσα του ο πόνος, του φαίνεται ότι θα πλημμύριζε όλο τον κόσμο. Όμως κανένας δεν τον βλέπει. Έχει χωθεί μέσα σ' ένα τόσο μικροσκοπικό κέλυφος, που δεν μπορείς να το δεις ούτε στο φως της ημέρας.

Ο Ιωνάς βλέπει έναν πορτιέρη που κουβαλά ένα σακί και αποφασίζει να πιάσει κουβέντα μαζί του.

— Φίλε, τι ώρα είναι τώρα; ρωτάει.

— Δέκα... Γιατί σταμάτησες εδώ; Πήγαινε παραπέρα!

Ο Ιωνάς πηγαινει μερικά βήματα πιο πέρα, σκύβει όσο γίνεται περισσότερο και παραδίνεται στον καημό του... Το θεωρεί πια ανώφελο να μιλήσει στους ανθρώπους. Αλλά δεν περνούν ούτε πέντε λεπτά και τεντώνεται, τινάζει το κεφάλι, σαν να 'νιωσε δυνατό πόνο, και τραβάει τα γκέμια.... Δεν αντέχει άλλο.

«Πίσω στην αυλή», σκέφτεται. «Στην αυλή!»

Κι η φοραδίτσα, σαν να κατάλαβε τη σκέψη του, άρχισε να τρέχει τροκ¹...

Μετά από μιάμιση ώρα ο Ιωνάς κάθεται σ' ένα μεγάλο βρόμικο πατάρι, πάνω από τη σόμπα. Το πάτωμα και οι πάγκοι είναι γεμάτοι ανθρώπους που ροχαλίζουν. Η ατμόσφαιρα είναι αποπνικτική, τούφες καπνού ανεβαίνουν προς το ταβάνι. Ο Ιωνάς κοιτάζει τους κοιμισμένους, ξύνεται και λυπάται που γύρισε τόσο νωρίς...

«Ούτε για βρόμη δεν κάνουν αυτά που κονόμησα», σκέφτεται. «Απ' αυτό είναι ο καημός. Ο άνθρωπος που ξέρει τη δουλειά του... που είναι και ο ίδιος χορτάτος και το άλογο χορτάτο, είναι πάντα ήσυχος...»

Από μια γωνιά σηκώνεται ένας νεαρός αμαξάς, κάτι μουρμουρίζει νυσταγμένα και κατευθύνεται προς τον κάδο με το νερό.

— Διψάς; ρωτάει ο Ιωνάς.

— Έτσι φαίνεται!

— Έτσι... Στην υγειά σου... Είχα κι εγώ ένα γιο, φίλε, και πέθανε... Το άκουσες πουθενά; Αυτή τη βδομάδα, στο νοσοκομείο... Είναι μεγάλη ιστορία!

Ο Ιωνάς κοιτάζει τι εντύπωση έκαναν τα λόγια του, αλλά δε βλέπει τίποτα. Ο νεαρός σκεπάζεται ως το κεφάλι και ξανακοιμάται. Ο γέρος αναστενάζει και ξύνεται... Όπως ο νεαρός διψούσε για νερό, έτσι κι αυτός διψάει για κουβέντα. Σε λίγο θα συμπληρωθεί μια βδομάδα από τότε που πέθανε ο γιος του, κι αυτός δεν μπόρεσε να μιλήσει με κανέναν... Αισθάνεται την ανάγκη να μιλήσει καθαρά, να τα πει όλα όπως έγιναν... Πρέπει να διηγηθεί πώς αρρώστησε ο γιος του, πώς βασανίστηκε, τι έλεγε πριν πεθάνει, πώς πέθανε... Πρέπει να πει πώς έγινε η κηδεία και πώς πήγε στο νοσοκομείο για να πάρει τα ρούχα του συχωρεμένου. Στο χωριό έμεινε η κορούλα του Ανίσια... Και γι' αυτήν πρέπει να μιλήσει... Είναι, λοιπόν, λίγα αυτά που έχει να πει; Όποιος τον ακούσει πρέπει έπειτα να βογκάει, ν' αναστενάζει, να κλαίει... Ακόμα και με γυναίκες να μιλούσε, θα ήταν καλύτερα. Αυτές, αν και είναι λιγόμυαλες, όμως κλαίνει γοερά απ' τις πρώτες λέξεις.

«Ας πάω να δω το άλογο», σκέφτεται ο Ιωνάς. «Να κοιμηθείς πάντα προφταίνεις... Σίγουρα θα χορτάσω ύπνο.»

Ντύνεται και πηγαίνει στο στάβλο, όπου βρίσκεται το άλογο του. Σκέφτεται τη βρόμη, το σανό, τον καιρό... Για το γιο, όταν είναι μόνος, δεν μπορεί να σκέφτεται... Να μιλήσει με κάποιον γι' αυτόν μπορεί, αλλά ο ίδιος να τον σκέφτεται και να φέρνει στο μυαλό την εικόνα του, του είναι αβάσταχτο...

— Μασάς; ρωτάει ο Ιωνάς το άλογό του, βλέποντας τα γυαλιστερά του μάτια. Λοιπόν, μάσα, μάσα... Αφού δε βγάλαμε λεφτά ν' αγοράσουμε βρόμη, θα φάμε σανό... Ναι... Γέρασα πια για να κάνω κούρσες με την άμαξα... Ο γιος μου έπρεπε να τις κάνει, και όχι εγώ... Ήταν πραγματικός αμαξάς... Να ζούσε μόνο...

Ο Ιωνάς σωπαίνει για κάμποσο κι έπειτα συνεχίζει:

— Έτσι, λοιπόν, αδερφούλα, φοραδίτσα... Δεν υπάρχει πια ο Κοσμάς Ιόνιτς... Μας άφησε χρόνους... Πέθανε άδικα... Τώρα, ας πούμε ότι έχεις ένα πουλαράκι, κι εσύ είσαι η αγαπημένη του

μητέρα... και ξαφνικά, ας πούμε, αυτό το μοναδικό πουλαράκι
μας αφήνει χρόνους... Δε θα ήταν πραγματικά λυπηρό;

Η φοραδίτσα μασάει, ακούει και ανασαίνει μέσα στα χέρια
του αφεντικού της.

Ο Ιωνάς συναρπάζεται και της τα διηγείται όλα...

Σημειώσεις του μεταφραστή

Δημοσιεύτηκε για πρώτη φορά στην *Εφημερίδα της Πετρούπολης*, Νο 26, 27 Ιανουαρίου 1886, στη στήλη «Ιπτάμενες σημειώσεις», με υπογραφή: Α. Τσεχοντέ. Με μικρές αλλαγές, το διήγημα μπήκε στη συλλογή του Τσέχοφ *Ποικίλα Διηγήματα*, Συλλογή, 1886. Μετά από κάποιες διορθώσεις συμπεριλήφθηκε στη δεύτερη έκδοση αυτής της συλλογής (1891) και ξαναδημοσιεύτηκε στις επόμενες δώδεκα επανεκδόσεις (1892-1899). Δημοσιεύτηκε επίσης στη συλλογή *Αναλαμπές*, Μόσχα 1895. Με νέες διορθώσεις συμπεριλήφθηκε από το συγγραφέα στον τρίτο τόμο των *Απάντων* του.

Ο αδερφός του συγγραφέα Αλ. Π. Τσέχοφ του έγραφε, στις 4 Απριλίου 1892: «...Έρχονται στη μνήμη μου τα λόγια του διηγήματός σου, εκεί που ο Ιωνάς λέει στη φοράδα: "Τώρα, ας πούμε ότι είχες ένα πουλαράκι και ξαφνικά πέθανε, κι εσύ είσαι η αγαπημένη του μητέρα... Δεν είναι πραγματικά λυπηρό;..." Εγώ βέβαια το παραμορφώνω, όμως σ' αυτό το μέρος του διηγήματός σου είσαι αθάνατος». (*Γράμμα στον Α. Π. Τσέχοφ του αδερφού του Αλέξανδρου Τσέχοφ*, Μόσχα 1939, σελ. 258).

Ο Λ. Ν. Τολστόι συμπεριέλαβε τον «Καημό» στον κατάλογο των καλύτερων διηγημάτων του Τσέχοφ².

-----

1. Τροκ, τροχασμός αλόγου, τρέξιμο με γρήγορα μικρά πηδήματα. (Σημ. Μετ.) 2. Να τι έγραφε ο γιος του Τολστόι Ι. Λ. Τολστόι στον Τσέχοφ, στις 25 Μαΐου 1903: «Σπεύδω να εκπληρώσω την υπόσχεσή μου σχετικά με τα διηγήματα που είχε σημειώσει ο πατέρας μου. Φαίνεται ότι αυτά, εκτός του ότι είναι υποσημειωμένα, είναι και χωρισμένα σε δυο είδη: το πρώτο και το δεύτερο είδος:

Πρώτο Είδος: 1) Το παιδομάνι, 2) Η γυναίκα μέλος χορωδίας, 3) Δράμα, 4) Στο σπίτι, 5) Καημός, 6) Ο δραπέτης, 7) Στο δικαστήριο, 8) Η Βάνικα, 9) Οι κυρίες, 10) Ο εγκληματίας, 11) Τα αγοράκια, 12) Το σκοτάδι, 13) Νυστάζω, 14) Η σύζυγος, 15) Η Ψυχούλα.

Δεύτερο Είδος: 1) Η παρανομία, 2) Η λύπη, 3) Η μάγισσα, 4) Η Βέροτσκα, 5) Στην ξενιτιά, 6) Η μαγείρισα παντρεύεται, 7) Ανιαρή ιστορία, 8) Αναστάτωση, 9) Λοιπόν, το ακροατήριο, 10) Η μάσκα, 11) Η γυναικεία ευτυχία, 12) Τα νεύρα, 13) Ο

γάμος, 14) Ανυπεράσπιστο πλάσμα, 15) Οι γυναίκες του χωριού.

Δεν μπορώ να σας πω αν τα διάλεξε ο πατέρας μου αυτά τα διηγήματα από το σύνολο ή αν είναι μόνον αυτά που απλά θυμήθηκε σαν ιδιαίτερα αξιοσημείωτα, αλλά σε κάθε περίπτωση θα με ενδιέφερε πάρα πολύ να μάθω τη γνώμη σας για την εκλογή του». (Από τις κρίσεις και τα σχόλια στο διήγημα «Η μάσκα», Β' τόμος των *Απάντων*, σελ. 577.) (Σημ. Μετ.)